

Páll Ólafsson

KENNSLULEIÐBEININGAR
VIÐ SKÁLDSÖGUNA

EINS
OG
HAFID

eftir
Fríðu Á. Sigurðardóttur

VAKA-HELGAFELL
REYKJAVÍK 1991

**Kennsluleiðbeiningar við skáldsöguna
Eins og hafið eftir Fríðu Á. Sigurðardóttur**

© Páll Ólafsson
Uppsetning og umbrot: Vaka–Helgafell

Öll réttindi áskilin
1. útgáfa 1991
Námsgagnastofnun
Reykjavík

Fjölföldun: Námsgagnastofnun

Sagan

Eins og hafið er *hópsaga* þar sem ekki er ein aðalpersóna heldur margar. Þær búa undir sama þaki við svipuð eða sömu kjör. Sagan gerist í sjávarpláSSI á nokkrum mánuðum, frá vori og fram á haust. SöguSviðið er gamalt hús sem á sína sögu en er orðið hrörlegt og af mörgum talið blettur á bæjarféluginu. Viðfangsefni sögunnar er fólkIð sem býr í þessu húsi, líf þess, gleði og sorgir. Í raun fer fram mörgum sögum og er hver þeirra til í ólíkum útgáfum, allt eftir því hver segir hana, en sagan er sögð frá sjónarhorni margra persóna á ýmsum aldri. Allar eiga þær í einhverjum átökum en það er ástin sem veldur og gefur sögunni um leið þann kraft sem í henni er. Og ástin er eins og hafið sem gefur og tekur. Höfundurinn fléttar snilldarvel saman í frásögn sinni duttlunga náttúrunnar og örlög persónanna, veruleika og draum.

Um höfundinn

Fríða Á. Sigurðardóttir er fædd árið 1940 á Hesteyri í Jökulfjörðum. Hún er næstyngst þrettán systkina en Jakobína Sigurðardóttir rithöfundur er þeirra elst. Fríða fluttist með fjölskyldu sinni til Keflavíkur árið 1946 en hefur búið í Reykjavík frá 1959. Hún lauk stúdentsprófi frá Menntaskólanum að Laugarvatni 1961, BA prófi í íslensku frá Háskóla Íslands 1971 og cand. mag. prófi í íslensku frá sama skóla 1979. Fyrsta bók hennar var smásagnasafnið **Petta er ekkert alvarlegt** sem kom út árið 1980. Með smásögunum sýndi Fríða að hún hafði öruggt vald á ritleikni og hið kröfuharða og

knappa form smásögunnar vafðist ekki fyrir henni. Sama ár (1980) birtist í Studia Islandica (38) verk Fríðu, **Leikrit Jökuls Jakobssonar**. Ári síðar kom út fyrsta skáldsaga hennar Sólin og skugginn, sjúkrahússaga sem lýsir baráttu söguhetjunnar við erfiðan sjúkdóm. Árið 1984 kom út annað smásagnasafn Fríðu, **Við gluggann**. Þar hefur Fríða náð enn betri tökum á smásögunni, persónur eru skýrari og bygging markvissari.

Í skáldsögunni **Eins og hafið**, sem kom út 1986, kemur fram hvert vald Fríða hefur á stíl og frásagnartækni. Hún kann listilega vel að setja sig í spor ólíkra sögupersóna og bregður upp sannfærandi mynd af flóknu samfélagi. Fríða hlaut styrk úr rithöfundajóði Ríkisútvarpsins árið 1988, hún hlaut Íslensku bókmennatverðlaunin 1990, sem Félag íslenskra bókaútgefenda stofnaði til, fyrir skáldsöguna **Meðan nóttin líður** og Menningarverðlaun DV 1991 fyrir sömu bók. Í henni kveður við nýjan tón í frásagnaraðferð. Nútímakonan Nína sem vakir yfir dauðvona móður sinni lætur hugann reika, líf formæðra hennar og óblíð örlög þeirra verður henni íhugunarefnni. Fríðu tekst á meistaralegan hátt að tvinna saman ólíka tíma og áleitnar spurningar vakna.

Auk þessa hefur Fríða þýtt bækurnar **Furður veraldar**, eftir Arthur C. Clarke (1983), **Lestarferðina** eftir T. Degens (1984), **Ferðina til Kalajoki** eftir Carl-Anders Norrild og Tord Nygren (1985), **Pjóð Bjarnarins mikla** eftir Jean M. Auel (1986) og **Í góðu hjónabandi** eftir Doris Lessing (1991).

Atburðarás

Sagan skiptist í þrettán kafla sem eru merktir með rómverskum tölustöfum. Í **upphafskaflanum** finnur lesandinn að hjarta skáldsögunnar slær í gömlu húsi sem stendur í miðjum bænum en er að sögn bæjarbúa blettur á bæjarféluginu. Vorrökkið bregður ævintýralegum blæ á húsið. Það á sér sögu sem er nokkuð þjóðsagnakennd

og er til í ýmsum útgáfum, allt eftir því hver segir hana eða túlkar. Lesandinn fær þjár útgáfur í þessum kafla en sagan í heild gefur þá fjórðu. Tæpt er á ástandinu í bæjarmálunum og fyrstu persónur gamla hússins eru kynntar til sögunnar. Syndir Svönu koma niður á börnum hennar Pésa og Gullý sem eru ekki samfeðra og verða m.a. fyrir aðkasti þess vegna. Kristín systir Svönu og Skúli í næsta húsi fella hugi saman, Gullý til mikillar gremju. Í frystihúsínu eru íbúar gamla hússins milli tannanna á fólkini. Skoðanir Friðriks bæjarstjóra og Ásgeirs útgerðarmanns um forgangsröð verkefna stangast á og Ásgeir hefur í hótunum.

Verkefni

1. Gerið grein fyrir þemur ólíkum útgáfum af sögu hússins.
2. Hvernig er ástandi bæjarmála lýst? Á hvern hátt stangast skoðanir bæjarstjórans og Ásgeirs á og hvernig tengist það íbúum gamla hússins?
3. Reynið að útskýra tilfinningar Gullýjar.
4. Á hvaða árstíma hefst sagan? Er tíminn e.t.v. táknrænn? Hafið það í huga við lestar sögunnar.

Annar kafli hefst á hugrenningum Kristínar um samband hennar og Skúla. Hún vill ekki falla í sömu gryfju og móðir hennar eða systir og er því ráðvillt. Hún er sautján ára en Skúli er á öðru ári í læknisfræði. Hugur hennar stefnir burtu frá fiskilyktinni. Beggi gamli á loftinu starir út á sjóinn og hugurinn reikar til þess tíma er hann stóð á dekkinu á Rúninni. Nú er hann kominn í land, orðinn gamall og bakið slitið.

Fram á sjónarsviðið gengur Steiní á vit gæfu sinnar. Hann fær sér snafs með Begga til að hressa sig og auka sér kjark. Hann á undir högg að sækja í sjávarplássinu, þurfti að fara í land vegna sjóveiki. Kristín sem situr enn við gluggann veit að Steiní er hrifinn af Svönu systur hennar en hefur ekki erindi sem erfði. Hann gat ekki farið á eftir henni forðum til Vestmannaeyja og stóð því ekki undir þeirri ímynd sjómannsins sem kemur í land og hrifur stúlkuna sína í dansinn. Í kjallaranum fæst Kjartan við nýjustu uppfiningu sína.

Verkefni

1. Hver er Karitas? – Hvað merkir orðið?
2. Hvað má ráða af kaflanum um samband Kristínar og Skúla?
3. Gerið stutta grein fyrir Steina og Begga.
4. Í kaflanum er oft skipt um sjónarhorn. Skráið niður hversu oft það er gert og hjá hverjum sjónarhornið liggur hverju sinni.

Í upphafi þriðja kafla er lýst áhyggjum Gullýjar af últiti sínu, freknum, rauðu hári, klessunefi og of stórrí höku. Áhyggjur vegna þess að hún veit ekki hver faðir hennar er íþyngja henni líka en Leifi þykist þekkja þar til. Leifi (Porleifur) er sonur Oddfríðar sem býr í kjallara hússins. Faðerni hans er með öllu ókunnugt öðrum en móður hans. Fram kemur að Oddfríður átti Leifa fyrir tæpum nítján árum þá komin fast að fertugu.

Draumkona hússins birtist Gullý en hverfur um leið og Steinibankar. Hann á erindi við Svönu, ætlar að færa henni blóm. Svana sem hefur svo oft þurft að „skreppa“ síðan í ágúst í fyrra, er ekki heima. Gullý býður honum inn og gefur honum kaffi. Þegar Svana kemur heim víkur Gullý frá en móðir hennar og Steinibankar taka tal saman og Gullý heyrir til þeirra. Í samtali þeirra kemur fram að Svana er æskuástin hans og hann muni aldrei elskat aðra konu. Afbrýði og sárindi Steina losna úr læðingi. Hann álasar Svönu og er henni reiður fyrir ósæmilega hegðun hennar og mannsins sem hún er í ástarsambandi við, tengdasonar Ásgeirs útgerðarmanns og eiganda hússins. Hann gefur í skyn að sá maður eigi Gullý (sjá „rautt hárið úfið“ bls. 42). Yfirlýsingar Svönu og orðasenna þeirra Steina koma Gullý í uppnám.

Verkefni

1. Lýsið sambandi Steina og Svönu.
2. Lýsið konunni sem birtist Gullý í speglinum. Athugið lýsingu á konu gamla hússins í fyrsta kafla og berið lýsingarnar saman.
3. Hvað fellur Gullý þyngst af því sem hún heyrir í samtali Svönu og Steina?

Fjórði kafli er í beinu framhaldi af þeim þriðja. Mannlíf og náttúra bregða á leik sem tekur líklega engan enda. Petra á loftinu og Þórunn, móðir Svönu, ræða atburði næturinnar er Steini fór hamförum eftir samtalið við Svönu. Pési fylgist með en hefur engar áhyggjur af Steina, aðeins af Kjartani sem reynir að skapa nýjan guð í tölvulíki. En Kjartan vantar ýmislegt svo það megi lá nast og Pési sem er trúnaðarvinur hans veit um vandann.

Þórunn hefur ekki mikla trú á vondum draumum Petru og segir aðeins: „Oft er ljótur draumur fyrir litlu efni.“ (37) Brugðið er ljósi á fortíð Þórunnar og Jóns og talið berst að framtíð Kristínar, hvort hún ætli ekki aftur norður í skólann í haust. Í frystihúsínu á Kristín í innri baráttu, það togast á í henni að fara suður með Skúla eða norður og ljúka stúdentsprófi. Í kaupféluginu dufla þau Ágúst og Svana að öðrum ásjáandi. Fram kemur að Svana hafði ætlað í hjúkrunarnám en komið aftur eftir tvö ár með Gullý. Þá hafði Steini reynst henni vel og eftirlátið henni húsnæði sitt á hæðinni en flust sjálfur í norðurherbergið á loftinu.

Þá er vikið að kosningabrólti Ásgeirs gamla og viðskiptum hans og Petru. Ofan af lofti berast munnhörputónar frá Steina. Hann hafði einmitt gefið Begga snafs kvöldið áður í óþökk Petru sem berst hetjulega gegn drykkju bóna síns.

Verkefni

1. Gerið grein fyrir draumi Petru. Hvað ætli hann tákni? Gerið stutta grein fyrir Petru.
2. Hver er fortíð Jóns og Þórunnar?
3. Hver er vandi Kristínar? – Hefur hún víti til að varast?
4. Gerið grein fyrir skiptingu sjónarhorns í kaflanum.

Í **fimmta kafla** víkur sögunni að Begga sem hefur haldið áfram drykkjunni sem hófst kvöldið áður. Hann missir áfengisflöskuna í götuna og hún brotnar. Hann á orðaskipti við prestfrúna sem á þarna leið framhjá og í sama mund ber Ásgeir að og stingur að honum flösku. Það sem vekur aftur blendnar tilfinningar hjá honum og

spillir ánægjunni yfir þessari óvæntu gjöf eru deilur Petru og Ásgeirs á kosningadaginn fyrr um vorið. Beggi virðist hafa stundað útgerð en ekki gengið vel. Af textanum má ráða að hann hafi misst lítið nýbyggt hús, hvítmálað með grænu þaki og svo virðist sem Ásgeir hafi komið þeim hjónum til bjargar. Hann telur þó flöskuna vera sáttagjöf og ætlar að fela hana í skúrnum hans Steina áður en Petra kemst á snoðir um hana. Vangaveltur Begga varpa nokkru ljósi á hvaða persónu hann hefur að geyma og um samskipti hans og Petru. Hann gáir til veðurs af gömlum vana og það virðist ætla að rofa til.

Verkefni

1. Í kaflanum er óljóst vikið að fortíð Begga. Gerið stuttlega grein fyrir Begga, fortíð hans og sambandi við Petru.
2. Gerið grein fyrir samskiptum Petru og Ásgeirs.
3. Hvaða mynd hefur verið dregin upp af Ásgeiri þegar hér er komið sögu?

Þegar sjötti kafli hefst er liðinn hálfur mánuður, einnumunatíð. Sögunni víkur nú frá gamla húsinu og að öðrum persónum í bænum. Nokkrir kalla eru kynntir: Dóri bóki, Marteinn stýri, Gvendur garri og Bárður gamli kennari, þeir sitja á bekk fyrir framan kirkjugarðinn og skeggræða um tíðina. Talið berst að hneykslismálum ýmiss konar, viðskiptum Ásgeirs og Petru, Friðrik bæjarstjóra og ástandi bæjarmála, innbrotinu hjá Óla í Rafbúðinni sem verðir laganna þeir Markús og Daniél eru að rannsaka. Ástandið í þjóðmálunum er sömuleiðis rætt og að sjálfsögðu safaríkasta umræðuefnni bæjarbúa: samdráttur Ágústs, tengdasonar Ásgeirs, og Svönu. Látið er að því liggja að Ágúst hafi átt við áfengisvandamál að stríða. Þá ber þar að Ingunni í Ingunnarhúsi. Hún er systir Petru. Upplýst er um hneykslið sem hún olli fyrir margt löngu en allir hafa fyrirgefíð nema Petra. Þá er vikið að vandamálum séra Önundar og sambandsleysi hans við söfnuðinn. Fram kemur einnig að menningin á erfitt uppdráttar í bænum þrátt fyrir viðleitni frú Sigríðar, konu Ásgeirs.

Verkefni

1. Gerið grein fyrir helstu hneykslissögunum í bænum.
2. Hver er saga Ingunnar?
3. Gerið stuttlega grein fyrir Önundi og sambandi hans við söfnuðinn.
4. Hver eru örlög Sigríðar ?

Sögunni víkur nú aftur í gamla húsið. Fiskifluga og (vonlaus) barátta hennar fyrir frelsi myndar ramma um sjóunda **kaflann** sem er nánast bundinn sjónarhorni Kristínar, þælingum hennar um fortíð, nútíð og framtíð. Hún les Hlutskipti manns en gengur illa að festa hugann við lesturinn. Við fáum meiri vitneskju um fortíð Svönu sem hefur farið víðar en til Vestmannaeyja. Sunnudagsstemming ríkir í plássinu. Hægt og rólega er byggð upp spenna um það sem gerðist á ballinu kvöldið áður. Fram kemur að Leifi hafði fengið two aðkomumenn (górrillur) í lið með sér til að lumbra á Skúla. Kristínu finnst hún ekki ná neinu sambandi við Svönu og getur hvorki rætt vandamál sín né atburði næturinnar við hana: „Því Svana skynjar ekki vængjaslátt veraldarinnar; hún skynjar ekki frelsið, alla möguleikana, öll tækifærin. Nei, hún skynjar aðeins þyt blóðsins, jálast undir hann umhugsunarlauast.“(74) Innri reiði Kristínar og barátta flugunnar fyrir frelsi krauma í þessum kafla. Það slaknar á spennunni er Odda kemur til að spyrja um Þorleif son sinn sem hefur ekki skilað sér heim af ballinu kvöldið áður. Gamlar minningar skjóta upp kolinum og lesandinn er skilinn eftir með fleiri spurningar en svarað er um liðna tíma. Kaflanum lýkur á því að Kristín reiðir Hlutskipti manns til höggs og slær af öllum kröftum til flugunnar.

Verkefni

1. Gerið vandlega grein fyrir líðan Kristínar. Hvaða aðferð beitir höfundur til að skerpa þá innri baráttu sem hún á? Hvernig er samband hennar við foreldra sína? Hvert er álit hennar á Svönu?
2. Hvað gerðist á ballinu kvöldið áður?

Nokkur þáttaskil verða nú í sögunni og fer að halla undan fæti hjá íbúum gamla hússins. **Áttundi kafli** hefst á þessum orðum: „Það hefur borist bréf í húsið.“ Ekki eitt heldur sex, eitt í hverja íbú.

„Það hriktir í húsinu. Þrí mánuðir, ískra gluggarnir. Þrí mánuðir, braka stigarnir. Þrí mánuðir, ylfra dyr hússins. Þrí mánuðir, og þá verður þakið rifið af, veggirnir molaðir og sterkar stoðirnar brotnar í spón. Segir bréfið. Þrí mánuðir.“ (78)

Lesandinn kynnist fyrst viðbrögðum Steina, síðan Petru og Begga, þá Oddu. Öll rifja þau upp gamlar minningar. Odda veit hvorki í þennan heim né annan því að Leifi er horfinn. Steini skeytir skapi sínu á kettinum en síðan verður Pési á vegi hans. Steini kemst að því að Pési og félagar hans hafa rænt Óla í Rafbúðinni til að hjálpa Kjartani að ljúka ætlunarverki sínu. Steini reynir að vanda um við Pésa en gengur erfiðlega og ákveður að leita til ömmu hans frekar en Svönu sem honum finnst eiga nokkra sök í málinu.

Verkefni

1. Sex samhljóða bréf hafa borist í gamla húsið. Teiknið húsið eins og þið teljið það líta út og staðsetjið íbúa þess í því.
2. Hver er skýring Petru á innihaldi bréfsins?
3. Gerið vandlega grein fyrir líðan Oddu.

Uppeldisfræði Þórunnar í **níunda kafla**, þ.e. að hver og einn verði að gera upp við sig og samvisku sína, valda Pésa vonbrigðum. Hann hafði haldið að hún vissi hvað væri rétt og hvað rangt. Það sem situr eftir í Pésa er þó þetta:

„Veruleikinn er stór, hann er svo miklu stærri en menn geta ímyndað sér. Hann rúmast ekki í bókum, mundu það Pési, hvorki í Hróa hetti né Biblunni. Í dag komstu í kast við veruleikann.“ (93)

Í þessum kafla eins og svo víða annars staðar tekst Fríðu að lýsa hugarheimi persóna á ólíkum aldri á trúverðugan hátt. Sársauki Oddu yfir týndum syni er átakanlegur. Hún skynjar höfnunina sem felst í því að hann hefur yfirgefið hana og þetta „nápleis“ og fundið föður sinn fyrir sunnan. Svarti kötturinn minnir aftur á sig. Steiní fær tækifæri til að sýna hug sinn til Svönu og styður hana í vandræðunum með Pésa vegna þjófnaðarins í Rafbúðinni. Hann blæs því létt í munnhörpuna í kaflalok og hugsar: „Pegar allt kemur til alls er lífið harla gott.“

Verkefni

1. Greinið vandlega frá afstöðu Þórunnar í máli Pésa. Hvað finnst ykkur um hana?
2. Hvernig er líðan Steina?
3. Hvaða breyting verður á Leifa er hann hefur fundið föður sinn?
4. Þorpið – lífið fyrir sunnan; Hvernig koma þessar andstæður fram í sögunni?

Það kemur lesandanum því á óvart þegar Steiní hyggst taka sína eigin gröf við gamla reynitréð í tíunda kafla. Fríða tvinnar saman náttúrulýsingar, ástand heimsmála, fyllerí prestsins og vonleysi Steina. Honum gengur betur að gera upp við sig og samvisku sína að nótta til en degi (líkt og Kristínu í fjórða kafla).

„En nöttin kyrrir ys og æsing dagsins, dregur tilveruna öðrum litum, og í þögn hennar verða raddir undirdjúpanna sterkari, miskunnarlausari. Nöttin er tími leyndardómanna, tími sannleika án takmarkana dagsins.“(104)

Steini hefur verið á fimm vikna fylleri en verður fyrir vitrun. Huldukona hússins vitjar hans og sakar hann um að hafa svikið! Hann öskrar mótmæli sín gegn þjáningu og kvöl í dökkan himinin. Við það vaknar fólkið í gamla húsinu og hópast að honum. Hann hleypir af skoti sem geigar og hann er aftur á meðal fólksins.

Verkefni

1. Hvað rekur Steina til að grípa til þessa óyndisúrræðis? Hvern hefur hann svikið?

Í **ellefta kafla** er farið að halla undan fæti hjá gamla húsinu. „Það er eins og húsið sjálft sé búið að gefast upp, vilji flýta fyrir eigin eyðileggingu og dauða.“ (111) Gullý getur ekki sofnað en beinir reiði sinni og gremju gegn Ásgeiri gamla og bruggar honum banaráð í huganum. En hún er einnig reið út í bæjarbúa sem eru ánægðir yfir því að loksns skuli eiga að rífa þennan hjall. Petra liggur líka andvaka yfir óréttlæti þessa heims. Hún veltir fyrir sér hve skammt er milli lífs og dauða. Húsnaðisvandinn sækir einnig að henni því að ekkert er elliheimilið. Lesandinn fær einnig að vita hvað tímanum líður. Steiní er nú gerbreyttur maður, hættur að drekka. Gullý hugsar hins vegar ekki hlýtt til hans þegar hún hlustar á hljóðin sem berast frá móður hennar og elskhuga ... „þessum manni sem Steiní sveik inn á hana um nótt í vor ...“ Þá birtist Eydís, eiginkona Ágústs, og uppgjör fer fram í þessum ástarþrífhyrningi. Ágústi eru sett skilyrði og hann verður að gera upp við sig hvora konuna hann velur.

Verkefni

1. Lýsið líðan Gullýjar. Gegn hverju/hverjum beinist reiði hennar?
2. Gerið grein fyrir áhyggjum Petru.

Atburðarásin tekur nokkurn kipp í **tólfta kafla**. Milli kafla hefur Ásgeir gert upp hug sinn og snúið heim. („Svana“, segir hann og það er brestur í rödd hans. „Svana“. XI. kafli, bls. 121). Tómleiki hefur gripið um sig innra með Svönu. „Ég hélt að hann yrði kyrr,“ (136) segir hún í örvaentingu sinni. Kristín systir hennar hefur hins vegar ákveðnar skoðanir á þessum málalokum: „Hún má víst þakka fyrir að vera laus við hann,“ og gefur lítið fyrir karlmenn. Meðan Ágúst og Eydís spóka sig á sólarströndu kveikir Kjartan í húsinu og

er sendur suður á hæli. Odda hefur fengið herbergi með aðgangi að baði og eldhúsi hjá sjómannsekkju og afþakkar boð Leifa um að koma suður. En Petra og Beggi hafa ekkert fundið enn. Ingunn systir Petru vill koma þeim til hjálpar en Petra getur ekki fyrirgefíð henni gamlar syndir og þá smán sem hún þurfti að þola hennar vegna. Kristín segir Skúla upp, Markús lögga lumbrar á syni Guðmundu saumakonu sem hefur, að því er virðist, beðið um að drukkinn sonur hennar verði fjarlægður. Gullý, sem er á heimleið verður óglatt af að horfa á aðfarir Markúsar og hleypur eins og hún eigi lífið að leysa heim. Þar verður hún fyrir öðru áfalli því að hún kemur að móður sinni og Skúla í faðmlögum!

Verkefni

1. Hver er að ykkar mati skýringin á stirðu sambandi Petru og Ingunnar?
2. Greinið í stuttu máli frá lífsreynslu Gullýjar og hvaða lærdóm hún hefur dregið af því sem gerist í kringum hana.
3. Hver er að ykkar mati skýringin á framferði Svönu?

Í þrettánda og síðasta kafla bókarinnar gerir Svana hreint fyrir sínum dyrum gagnvart móður sinni. Lesandinn hlustar á samtalið með eyrum Gullýjar. Fyrir henni eru hlutirnir orðnir mjög flóknir, fólk segir eitt en gerir annað. Hún á bágt með að fyrirgefa móður sinni atvikið með Skúla. Anna hennar segir þó að þeim fyrirgefist mikið sem elski mikið. – Það rofar til hjá fólkini í gamla húsinu í sögulok. Það er afmælisdagur Svönu og Steini færir henni gjöf. Odda hefur náð sáttum við son sinn að því er best verður, Petra og Beggi ætla að flytjast í Ingunnarbæ, Steini og Jón (i. Þur Pórunnar, pabbi Svönu, afi Gullýjar) vinna af kappi við að gera klára litla þriggja herbergja íbúð í kjallaranum hjá Marteini stýra sem þau ætla að flytjast í. Steini ætlar hins vegar að láta bera sig út. Kristín og Skúli eru á leið suður. Kjartan er þegar farinn þangað. Allir hafa því fengið nokkra úrlausn sinna mála en flestir hafa þó sett niður. Konan úr speglinum birtist Gullý og ævintýrið um riddarann og stúlkuna fögru rifjast upp fyrir henni. Milli svefn og

vöku skynjar hún að þótt húsið verði rifið gengur lífið áfram sinn vanagang. „Hvert ferð þú þá?“ spyr Gullý konuna. „Ég er alltaf hér,“ svarar hún og það bergmálar í fjöllunum í kring.

Verkefni

Hvert er að ykkar mati samband Gullýjar og konunnar í speglinum? Lýsið konunni og því sem Gullý sér. Hvað táknað konan? Hvað á hún við er hún segir: „Ég er alltaf hér.“

Persónur sögunnar

Helstu persónur sögunnar búa í gamla húsinu sem er í eigu stóru útgerðarmannsins Ásgeirs. Í húsinu eru sex íbúðir.

Petra og Beggi

Petra er ein fjögurra systra frá Bakka (nú Ingunnarbær). Tvær eru látnar, Pórdís og María, en sú yngsta, Ingunn, á skrautlega fortíð. Samband Petru og Ingunnar er ekki sem best. Petra á bágt með að gleyma því sem Ingunn kallar „æskuglópsku og yfirsjón, smáyfirsjón“. (128)

„Smáyfirsjón! Það kallar hún það nú, þremur hjónaböndum seinna, tveimur börnum og fjórum barnabörnum. Smáyfirsjón. Og allir peningarnir sem hún veður í.“ (128)

Frekari upplýsingar um fortíð Ingunnar má finna á bls. 62. „Hún Ingunn, það er sko kvenmaður!“ sögðu kallarnir. Spyrja mætti hvort leið Ingunnar sé eina útgönguleiðin fyrir konu í þessu plássi? Eitt-hvað mislíkaði Petru framkoma Ingunnar við Guðberg þegar þau voru nýtrúlofuð (127) og má vera að það sitji einnig í henni. Petra

og Beggi eiga fjórar dætur, allar giftar og margra barna mæður. (42) Þau misstu eina son sinn þegar hann féll milli skips og bryggju. (49) Andúð Petru á víni og víndrykkju stafar meðal annars af þessu slysi því að sonur þeirra var við skál er óhappið varð. Beggi er gamall sjómaður, með slitið bak, kominn fast að sjötugu. Honum þykir gott að fá sér í staupinu. Eithvað virðist hann hafa fengist við útgerð áður fyrr en ekki vegnað sem skyldi. Lesandinn verður að rýna á milli línnanna í fimmta kafla, bls. 52, um fortíðina. Beggi er þó jákvæður, gamall maður sem vill engum gera mein, hann reynir að sjá björtu hliðarnar á tilverunni:

„Maður verður að taka lífinu eins og það er. Og manneskjunum með. Ósætti og deilur hafa alltaf verið eitur í hans beinum. Elskiði friðinn, það hefur hann alltaf sagt . . .“ (53)

Petra er sú sem öllu ræður. „Hún gerir svo miklar kröfur hún Petra, og hefur alltaf gert ...“ segir Beggi. Hún hefur unnið sér það til frægðar að reka Ásgeir öfugan út úr hans eigin húsi á kosningadaginn. Gamla húsið átti bara að vera viðkomustaður, hann, eins og hún nefnir Begga gjarnan, hafði lofað henni því. En nú hafði hún búið þarna í þrijátíu ár. Prátt fyrir að á ýmsu hafi gengið hefur hjónaband þeirra ekki verið frelsissvipting heldur veitt öryggi og einkennst af virðingu og hlýju.

Á bls. 38 – 39 er fallegur texti sem lýsir tilfinningum Petru.

Pórunn og Jón

Á hæðinni fyrir neðan Petru og Begga búa hjónin Pórunn og Jón. Þau eru fyrverandi bændafólk (bls. 40) og eiga sex börn, þrjá syni sem allir eru vélstjórar eða stýrimenn og þrjár dætur. Gurra býr fyrir sunnan en heima eru Svana og Kristín (17 ára) sem er yngst. Svana á Gullý (12 ára) og Pésa (9 ára). Svana býr sér með börnin sín en á sömu hæð og foreldrar hennar. Lítið fer fyrir Jóni í sögunni. „Það var sagt að hann hefði aldrei verið búmaður“ (bls. 40). Í hugleiðingum Kristínar kemur þó sitthvað fram:

„Hann hafði talað og talað, fyllt eldhúsið af erfiðum og óskiljanlegum orðum, réttlæti, hugsjónir, bræðralag, verkföll ...“ „Passaðu þig Stína litla að verða ekki eins og hún móðir þín. Hún kann ekki að fljúga, þess vegna vængstýfði hún mig.“

Það var þá rétt á eftir sem hann hætti í frystihúsinu og fór í mjölið. Kannski hafði honum verið sagt upp. Það var aldrei um það talað.“ (76)

Hér er það Jón sem virðist hafa verið sviptur frelsi en þegar upp er staðið hefur hjónaband þeirra verið farsælt og einkennst af gagnkvæmri virðingu. Þórunn virðist hæglætismanneskja, tekur öllu með jafnaðargeði og æðruleysi. Hún getur þó verið hörð í horn að taka ef því er að skipta. Í þessu sambandi má benda á samskipti hennar og Svönu og einnig viðbrögð við íkveikju Kjartans. (126) Viðbrögð hennar við þjófnadí Pésa í Rafþúðinni eru eftirtektarverð. (92 – 93) Hún hefur ekki mörg orð um hlutina en virðist hugsa þeim mun meira. Fyrir henni er lífið ekki flókið. „Maður heldur að allt sé svo einfalt þegar maður er ungur,“ segir Odda í raunum sínum þegar sonur hennar hefur yfirgefið hana. „Kannski það sé einfalt, þegar öllu er á botninn hvolft,“ svarar Þórunn (bls. 96). Petru undrar „hvað andlit Þórunnar getur breyst snögglega, líkt og hún dragi hreinlega gardínur fyrir sem fela öll svipbrigði.“(41) „Petru hafði í fyrstu líkað heldur illa við þessa þyrrkingslegu sveitakonu af fjörðunum ...“ (40) Þórunn er lífsreynd kona sem hefur alið upp sex börn í guðsóttu og góðum siðum. Þau hjónin eru saman í kirkjukórnum og virðast sátt við guð og menn.

Kristín

Í Kristínu eru meiri umbrot en öðrum persónum sögunnar, e.t.v. að Gullý undanskilinni. Gráblá augu hennar og þrýstnar varir hafa heillað piltinn Skúla í næsta húsi og tafið hann frá lestri skólabókanna. Að mati Gullýjar er hún feitlagin og rangeygð. Í Kristínu togast tilfinningar á, hún vill bæði sleppa og halda. Skúli hefur

miklar áætlanir á prjónunum en henni finnst hann fara fullgeyst í sakirnar:

„Hann er geggjaður! Hún er bara sautján. Auðvitað dettur henni ekki í hug að fara að gifta sig. Það hvarflar ekki að henni. Fjölskylda – krakkar – hann er ekki heilbrigður! En samt – samt er þetta dálítið spennandi.“ (17)

Hún óttast fjötrana sem Skúli vill færa hana í. Hún á eftir að gera svo margt. Á daginn þegar hún stendur við borðið í frystihúsínu er hún ákveðin. Hún sér hvaða örlög bíða Tótu vinnufélaga hennar sem á barn í lausaleik. Í sjöunda kafla koma tilfinningar Kristínar vel fram. Heiti bókarinnar sem hún er að lesa, Hlutskipti manns, er táknrænt. Hvert verður hlutskipti hennar? Togstreitan er að gera útaf við hana. Hún slær til flugunnar í stað þess að hleypa henni út. Hún deyðir lífið og frelsið með Hlutskipti manns! Hún ákveður síðar að fara með Skúla suður (og bæla þar með sínar eigin tilfinningar) í stað þess að fara norður í skólann (og vera frjáls). Spyrja mætti nemendur hvort hún hafi með ákvörðun sinni látið vængstýfa sig eins og faðir hennar varaði hana við að láta gera. Hvers má sín stúlka úr verkalýðsstétt, uppalin í sjávarpláSSI, sem vill mennta sig? Flest virðist henni andsnúið. Hvaða styrk telja nemendur að hún þurfi að hafa, aðeins sautján ára?

Svana, Gullý og Pési

Svana er sú persóna sögunnar sem rís hæst og fellur lægst. Hún býður samféluginu birginn, skeytir ekki um almenningsálitið en lætur tilfinningar ráða, gefur sig ástinni á vald. Hún hefur reynt ýmislegt og farið viða. Hún hefur sight til Kaupmannahafnar og Amsterdam, hóf hjúkrunarnám en hætti því er hún varð ófrísk að Gullý. Barnsfaðir hennar er Ágúst en Pésa átti hún með Kára, uppfinningamanni að sunnan. Steini er vonbiðill hennar og hún er fyrsta og eina ástin hans. Hann mun aldrei elska aðra konu. Ást

Svönu á Gústa tekur alla orku hennar. Þegar hann yfirgefur hana sest kuldi einsemdarinnar að í henni. Hún áttar sig á því að hún gat ekki veitt honum það sem hann fór fram á.

Syndir feðranna koma niður á börnunum, það fá Gullý og Pési að reyna. Sjónarhorn sögunnar er æði oft hjá Gullý. Framandi tilfinningar eru að vakna hjá henni sem lýsa sér sem kippir í maganum og undarlegur titringur. Það leynir sér ekki að kynhvötin / ástin er að setjast að í henni eins og afl sem á eftir að stjórna lífi hennar. Hún er tólf ára og hefur þar af leiðandi áhyggjur af últli sínu. En það er ýmislegt annað sem veldur henni áhyggjum: Óvissan um hver faðir hennar er kvelur hana, ástandið á móður hennar veldur henni ógleði og hún kastar jafnvel upp, húsnæðisvandinn heldur fyrir henni vöku. Í sögulok vitjar konan í speglinum hennar og tjáir henni að hún muni alltaf vera þarna. Hvort örlög Gullýjar eru þar með ráðin verður hver og einn að dæma.

Odda og Leifi

Í kjallaranum býr Odda með syni sínum Leifa (bls. 81). Odda hefur haldið því leyndu hver faðir Leifa er og hann því skrifaður Þorleifur Oddfríðarson. Odda er kona á sextugsaldri, hávaxin og þrekin. Hún ber takmarkalausa umhyggju fyrir Leifa. Leifi er vonbiðill Kristínar en hefur ekki erindi sem erfiði.

„Leifi sem glápir á eftir Stínu og Skúla með bjánalega bræði í andlitinu, sem missir málið og verður rauður eins og karfi ef Stína lítur á hann. Og syngur svo klámvísur á eftir Svönu og þykist vera fyndinn.“ (26)

Skoðanir Gullýjar á Leifa eru ekki par glæsilegar:

„Ógeðsleg fyllibytta! Alltaf fullur þegar hann er í landi, og alltaf káfandi á manni.“ (26)

Þegar Leifi lætur sig hverfa eftir að hafa fengið tvær górrillur til að berja á Skúla brotnar Odda. Hún veit undir niðri að það er ástin sem hefur rekið hann til þess arna. Sjálf hefur hún kynnst ástinni.

„Hann var eins og óviti með nýtt leikfang, skildi ekki neitt, hélt að ástin væri eins og í reyfurunum, í sjónvarpinu, glingur til að leika sér með; hann þekkti ekki mátt hennar, vissi ekki að hún er eins og elding, eins og hafið, óskiljanleg og leyndardómsfull, að hún gefur engin grið, enga undankomu, því hún er bálið, eldurinn sem lífið brennur í; og sá sem hefur gengið í gegnum bálið verður aldrei samur aftur.“ (95)

Athugasemdir Leifa rifjast upp fyrir henni:

„Hlæðu ekki svona hátt,“ sagði hann. „Af hverju læturðu ekki laga á þér hárið, færð þér permanent eða eitthvað,“ sagði hann. „Með þér? Í bíó?“ sagði hann, drengurinn. (81–82)

Sársaukinn leynir sér ekki. Henni finnst lífið allt í einu innantómt og tilgangslaust en hún jafnar sig fljótt þótt henni þyki erfitt að kyngja því að hafa tapað syni sínum. Hún hefur aldrei viljað deila honum með föðurnum. (98) Á endanum ná þau þó sáttum.

Steini

Í norðurherberginu í öðrum enda hússins býr Steini. Hann er ljós-hærður, lágvaxinn og sterklegur. Í sjávarplássi á karlmaður sem getur ekki stundað sjó vegna sjóveiki erfitt uppdráttar (bls. 20–21). Þess í stað stundar hann smíðar á verkstæði sínu í skúr sem hann hefur byggt á lóðinni bak við gamla húsið.

„O, þetta er fúskari,“ sögðu bæjarbúar, „en hann er vandvirkur strákgreyið, það má hann eiga, þó hann hafi ekkert lært.“

„Listasmiður,“ sagði Beggi. „Það leikur allt í höndunum á honum.“

„Sér í lagi þó brennivínið,“ hnussaði Petra. „Nei, hann þyrfti að ná sér í almennilega konu þá yrði kannski maður úr honum.“ (25)

Hann hefur aldrei elskað neina nema Svönu. Hún var fyrsta og eina ástin hans í lífinu. Á bls. 107 er tilfinningum Steina til Svönu vel lýst. Þótt Svana endurgjaldi ekki ást hans virðist Steini aldrei gefa upp vonina. Milli þeirra er hyldýpi sem ekki virðist unnt að brúa. Svana sýnir Steina aldrei kuldalegt viðmót þótt hann geri athugasemdir um hegðun hennar. Hann virðist vera einstæðingur í þessu samfélagi en nýtur verndar og umhyggju ísbúanna í gamla húsinu. Hann á það til að drekkja sorgum sínum í brennivíni en eftir tilraun til sjálfsvígs er hann breyttur maður. Hann ætlar að bjóða Ásgeiri birginn með því að láta bera sig út og ávinnur sér virðingu fyrir bragðið.

Lína, Skúli og Hrefna

Í næsta húsi býr Lína með börnum sínum Hrefnu, sem er á aldur við Gullý, og Skúla sem er á öðru ári í læknisfræði. Lesandinn fær ekki að vita mikið um Línu og Hrefnu en Skúli er ekki allur þar sem hann er séður. Hann hefur ýmsar hugmyndir um framtíðina sem Kristínu geðjast ekki alls kostar að. Hann virðist þó fá sínu framengt því að þau fara saman suður og hefja búskap þrátt fyrir mótmæli Línu sem óttast eflaust um frama drengsins síns.

Stórútgerðarmaðurinn Ásgeir kemur nokkuð við sögu. Hann er eins konar kóngur í ríki sínu. Hann á gamla húsið þó að enginn viti hvernig hann eignaðist það. Hann er bæði frekur og ráðrískur. Hann situr í bæjarstjórn og á samstarf við „kommapakk“ eins og hann nefnir það. Fái hann ekki sínu framengt hefur hann í hótunum. Ráðríki hans birtist m.a. í því að hann leyfir ekki að konan hans, Sigríður, leiki á orgelið í kirkjunni. Honum er meinilla við að hún nýti hæfileika sína til tónlistarkennslu og sinni áhugamáli sínu.

nýti hæfileika sína til tónlistarkennslu og sinni áhugamáli sínu. Sigríður gefst þó ekki upp við að færa bæjarbúum menninguna með einum eða öðrum hætti en þeir sýna lítinn áhuga. Þau hjónin búa í stóru gulu húsi efst í bænum. Dóttir þeirra er Eydís, gift Ágústi sem er í tygjum við Svönu en Eydís og hún eru bekkjarsystur. Eydís og Ágúst eiga að baki níu ára hjónaband og tvö börn. (118 – 120)

Önundur prestur og Magnea prestfrú setja nokkurn svip á mannlífið í bænum. Þau eru dálítið á milli tannanna á fólki og ýmsar kjaftasögur ganga um þau. Önundur er breyskur maður en að mati bæjarbúa er prestfrúin frenja og druslulega klædd af prestfrú að vera (finnst Petru). Hún virðist hafa taumhald á prestinum sem sést best á því er hún bregður sér bæjarleið. (102–3)

Friðrik bæjarstjóri og frú hans vekja einnig umtal. Um þau er m.a. fjallað á bls. 58 – 59. Saga þeirra, eins og annarra, er mismunandi eftir því hver segir hana.

Í litlum samfélögum tilkast að gefa mönnum viðurnefni. Hér eru nefndir til sögunnar Dóri bóki, Marteinn stýri, Gvendur garri, Nonni á löppinni auk Badda múnara, Bárðar kennara, Krúsa meðhjálpara, Einars kórstjóra (Einsi pía, 102), Óla í Rafbúðinni, Randvers verkstjóra og löggregluþjónanna á staðnum, Markúsar og Daniéls, sem fá bága einkunn. (60, 132–3). Auk kvennanna í gamla húsinu eru Lóa úr Víkinni (10), Vilborg (125), Diljá læknisfrú (60), Guðmundra saumakona (131), Gauja hárgreiðslukona (24) og Ágústa í kaupféluginu (38–9) nefndar. Vinir Pésa eru Njáll, Hörrí og Siggi. Fæst af þessu fólki er fyrirferðarmikið í sögunni en Fríðu tekst samt að bregða upp furðuskýrri mynd af því. Það setur svip á bæjarlífíð og sagan verður trúverðugri fyrir bragðið.

Frásagnarháttur – stíll – tákna

Líkt og í árdaga er eins og lesandinn sé að skríða á land í fyrstu málsgrein bókarinnar. Stundum er talað um að upphafslínur skáld-

sögu eigi að vera vísrending um framhaldið. Skilin milli hafssins, sjávarplássins og þess sem þar gerist og himins eru óljós strax í upphafi bókarinnar: Loft, láð og lögur renna saman í eitt. Saga stúlkunnar fögru sem sögð er í upphafi bókar kallast á við niðurlagið. Sjórinn, sem er persónugerður, veitir götunni enga sérstaka athygli fremur en bílarnir sem aka eftir henni. Hins vegar starir svartur köttur óræðum augum niður á götuna og finnur nýja lykt í lofti. Skyldi þessi köttur boða eithvað um framhald sögunnar? Það er vor í lofti í upphafi en í sögulok er komið haust.

Uppbygging

Fyrstu fimm kaflarnir varpa ljósi á líf og aðstæður fólksins í gamla húsinu. Í sjötta kafla slæst lesandinn í hóp kallanna sem sitja á bekk fyrir framan kirkjugarðinn og athyglan beinist að fólkini í bænum og kjaftasögunum sem eru í gangi. Höfundur miðlar þarna upplýsingum til lesandans með „almannarómi“. Líkt og í sjávarföllunum er sjöundi kaflinn e.k. liggjandi; það er þessi „skammvinna kyrrð sunnudagsins sem stundum kemur að afloknu hádegi þegar helgin hvílir líkt og í hlutlausu jafnvægi milli eftirvæntingar laugardags og stjarfa mánudags.“ (68) Upp frá því taka málin nýja stefnu. Persónur gera upp hug sinn að svo miklu leyti sem það er á þeirra valdi en orð og athafnir stangast á. Vegna þess hve mörgum sögum fer fram er e.t.v. ekki um að ræða eitt atvik þar sem sagan nær hámarki. Viss spenna magnast þó og persónur í sögunni verða að taka ákvarðanir sem eru ekki í samræmi við það sem þær hafa sagt. Að lokum fær sagan þó farsælan endi, eða hvað? Vofa hússins myndar svo eins konar ramma um söguna og lesendur hafa fengið fjórðu útgáfuna af sögu gamla hússins.

Sjónarhorn – stíll

Í frásögninni er oft skipt um sjónarhorn (sjá t.d. kafla II) og höfundur gefur jafnframt trúverðuga mynd af persónunum. Hún kemur meðal annars fram í ólíku málfari þeirra og má finna mörg dæmi um þetta. Höfundurinn er alvitur, fer á milli persóna að vild svo og þessa heims og annars. Hann beitir þeirri aðferð, sem notuð

er í fornsögunum, að magna upp spennu og segja fyrir um óorðna hluti með draumum og ýmsum fyrirboðum. Í upphafi fjórða kafla má finna dæmi um hvernig samspil mannlífs og náttúru skapar spennu í frásögninni. Þar má einnig sjá hvernig höfundur beitir myndmálínun en persónugervingar og myndhverfingar eru algeng í náttúrulýsingum (sjá einnig bls. 100). Ljóðrænn stíllinn er víða rofinn af harkalegu raunsæi. Höfundur beitir oft andstæðum til að varpa ljósi á sannleikann og endurtekningum m.a. til að sýna tilfinningar persónanna.

Ef til vill er ástin eins og hafið. Þessi setning er eins og undiralda í allri bókinni. Á yfirborðinu kann allt að virðast slétt og fellt en í undirdjúpum eru straumar og iðandi líf. Tilfinningar eru eins og öldurót, ólgandi brim. Líf fólksins líður áfram eins og bárurnar en stundum steytir á skerjum.

Tákn

Strax í upphafi sögunnar boðar svartur köttur ógæfu og hann minnir aftur á sig kvöldið áður en Steini ætlar að farga sér. Duttlungar náttúrunnar hafa víða táknræna merkingu. Vorið í upphafi þegar allt er að lifna við og haustið í sögulok þegar allt fölnar má túlka á táknrænan hátt. Flugan í sjóunda kafla hefur táknræna merkingu sem og heiti bókarinnar Hlutskipti manns. Nafn tölvunnar Karitas er táknrænt og þannig mætti telja áfram.

Gamla húsið er tákn þess gamla sem er rifið og kastað á eld. Það er víða persónugert í sögunni og e.t.v. má segja að það hafi lifað sitt blómaskeið og átt sína drauma en nú blasa hnignun og dauði við því. Konan í speglinum er tákn ástarinnar, lífsins og dauðans, – allt sama myndin. (147–8)

Verkefni

Nauðsynlegt er að kennari geri áætlun um lestur bókarinnar með nemendum. Á að lesa hana alla í einu eða nokkra kafla í senn og vinna með þá? Þetta verður hver kennari að meta eftir nemenda-

hópum. Ráðlegt er að lesa söguna á tiltölulega skömmum tíma og láta ekki líða of langt á milli kennslustunda þar sem unnið er með efni hennar. Nokkrar spurningar hafa verið settar fram í lok hvers kafla auk þess sem verkefni er taka til allrar bókarinnar fara hér á eftir. Kennarar geta ráðið því hvaða verkefni eru unnin og með hvaða hætti. Hægt er að leggja þau fyrir hvern nemanda eða litla hópa sem vinna að sameiginlegum úrlausnum. Um leið og nemendur lesa söguna mætti biðja þá að gera útdrátt úr hverjum kafla og svara jafnframt tilteknum spurningum. Til að auðvelda nemendum lesturinn er kennurum bent á að kynna í upphafi helstu persónur sögunnar og láta nemendur teikna ættartré þar sem það á við.

Kynning á höfundi

Í samvinnu við skólasafnskennara er tilvalið að kynna höfundinn og þær bækur sem hún hefur skrifað. Til greina kemur að lesa brot úr skáldsögunum eða heilar smásögur, t.d. söguna Petta kvöld sem birtist í smásagnasafninu Við gluggann, útg. Skuggsjá 1984.

Heimsókn höfundar

Heimsókn höfundar í skólann er ákjósanleg verði henni við komið. Nemendur verða að hafa lesið söguna áður og undirbúið einhverjar spurningar til að leggja fyrir höfundinn.

Saga hússins

Gerið grein fyrir sögu hússins, tilurð þess og stöðu í bæjarsamféluginu. Endurspeglar saga hússins á einhvern hátt líf íbúa þess?

Húsið og íbúar þess

Teiknið húsið eins og ykkur finnst það líta út og gerið grein fyrir hver býr á hverri hæð.

Köflum gefin heiti

Nemendum sett fyrir að lesa vissa kafla heima og finna heiti á þá. Kaflaheitin verða að vera hnitmiðuð og lýsa innihaldinu. Þar kemur

til greina eitt orð eða heil málsgrein. Nemendur vinni í litlum hópum í skólanum, beri tillögur sínar saman og komist svo að sameiginlegri niðurstöðu um hvaða heiti þeim finnast best og geri þau að tillögu sinni. Kennari getur ef vill safnað tillögum hópanna saman og skrifað á töflu.

Persónulýsingar

Nemendur geri grein fyrir tilteknum persónum og segi sögu þeirra í stuttri en ítarlegri ritgerð. Þar komi fram staða persónanna í samféluginu, kyn, aldur og útlit og tengsl þeirra við aðrar persónur. Hvaða persónur sigla lygnan sjó, eru eins og þær eiga að vera? Hverjar fara á móti straumnum og bjóða samféluginu birginn?

Andstæður / Hliðstæður

Nemendur geri grein fyrir andstæðum/hliðstæðum í persónugerðum. Á hvern hátt eru t.d. Svana og Kristín líkar / ólíkar? Karlar og konur eru á vissan hátt andstæður í sögunni. Gerið grein fyrir hvernig þetta kemur fram. Eru Ingunn og Svana hliðstæðar persónur? Hvað með Friðrik bæjarstjóra og Önund prest? Nefnið fleiri dæmi um andstæður / hliðstæður í sögunni.

Prjár kynslóðir

Í sögunni eru þrjár kynslóðir kvenna áberandi: a) Gullý, b) Kristín, Svana, c) Þórunn, Petra. Lísið hverri kynslóð fyrir sig. Hver eru vandamál þeirra, úrlausnarefni og reynsla í lífinu?

Samfélagið

Sagan lýsir lífi í sjávarplássi, fólk sem getur ekki keypt sig burt frá aðstæðunum. Hafið fjötrar líkt og ástin. Hvort tveggja hefur afgerandi áhrif á líf fólksins. – Nemendur lýsi samfélagsgerðinni, stéttaskiptingu, ástandi í félags- og atvinnumálum bæjarins. Hvernig setur samfélagið svip sinn á persónurnar? Er sagan dæmigerð lýsing á aðstæðum í íslenskum sjávarplássum nú?

Andstæður

Í sögunni birtast margs konar andstæður sem hafa áhrif á líf og örlög fólksins. Nemendur geri grein fyrir því hvernig vissar andstæður koma fram, svo sem dagur og nótt, myrkur og birta, sorg og gleði, öryggi og óvissa, frelsi og hjónaband, draumur og veruleiki.

Still

Málfar

Í sögunni setur höfundur sig í spor margra persóna. Nemendur finni dæmi um mismunandi málfar ólíks fólks.

Eftirlætiskafli

Í bókinni má finna mörg textabrot, málsgreinar, stuttar setningar og tilsvör sem verða eftirminnileg. Nemendur velji sér slíkan texta til upplesturs.

Hver sagði?

Nemendur finni málsgreinar eða brot úr köflum sem þeim finnst eftirminnilegir og spryji hver annan: Hver sagði?

Skipting sjónarhorns

Í einstökum köflum er oft skipt um sjónarhorn. Líta má á þessa skiptingu út frá kvikmyndalegu sjónarhorni. Nemendur skipti tilteknunum köflum í myndskeið og lýsi hverju myndskeiði stuttlega.

Náttúra og umhverfi

Víða má finna dæmi þess að höfundur notar umhverfið og náttúru-lýsingar til að skapa stemmningu eða jafnvel spennu í frásögnina. Nemendur finni dæmi um slíkt og reyni að útskýra á hvern hátt þetta samspil kemur fram.

Ljóðrænn still

Í sögunni er víða ljóðrænn stíl sem er reyndar oft rofinn af harkalegu raunsæi. Nemendur finni dæmi um slíkt.

Bréf til höfundar

Nemendur skrifí höfundi bréf með spurningum og athugasemdum um söguna.

Stuttar ritgerðir

- A) Er ástin eins og hafið?**
- B) Að vera öðruvísí!** (t.d. sjóveikur í sjávarplássi).
- C) Ólíkar fjölskyldur** (einstæð móðir m. barn, stór fjölskylda, kjarnafjölskylda, einhleypt fólk).
- D) Draumur um veruleika.** Persónur sögunnar eiga sér sína drauma og þrár. Hvernig kemur þetta heim og saman við veruleikann?
- E) Staða kvenna í sögunni.**

NÁMSGAGNASTOFNUN
07681